

Med *gjennomsnittsfarten* $\bar{v}$ (strek over størrelsessymbolet betyr gjennomsnitt) til et legeme mener vi

$$\bar{v} = \frac{\Delta s}{\Delta t}$$

der Δs er forflytningen til legemet i tidsintervallet Δt .

Definisjon av gjennomsnittsfart

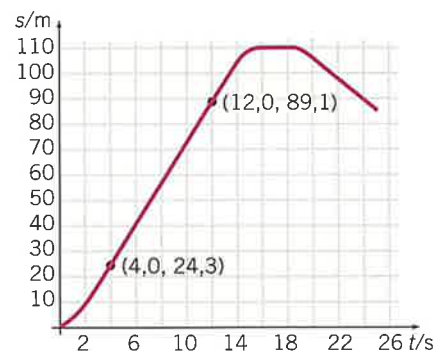
For løperen vår er gjennomsnittsfarten i tidsintervallet $[4,0 \text{ s}, 12,0 \text{ s}]$

$$\bar{v} = \frac{\Delta s}{\Delta t} = \frac{89,1 \text{ m} - 24,3 \text{ m}}{12,0 \text{ s} - 4,0 \text{ s}} = \frac{64,8 \text{ m}}{8,0 \text{ s}} = 8,1 \text{ m/s}$$

I tidsintervallet $[20,0 \text{ s}, 24,0 \text{ s}]$ er gjennomsnittsfarten

$$\bar{v} = \frac{\Delta s}{\Delta t} = \frac{90,0 \text{ m} - 106,0 \text{ m}}{24,0 \text{ s} - 20,0 \text{ s}} = \frac{-16,0 \text{ m}}{4,0 \text{ s}} = -4,0 \text{ m/s}$$

Vi legger merke til at farten har samme fortegn som forflytningen. Fortegnet viser retningen til vektoren fart – *fartsvektoren* – på samme måte som for posisjon.

Momentanfart

Hvordan kan vi finne farten på et bestemt tidspunkt? La oss se på en bil som kjører gjennom et tettsted og må bremse for en fotgjenger. Se figuren i marginen. Når vi vil finne farten på et bestemt sted, f.eks. idet bilen passerer skiltet ved hushjørnet før fotgjengerovergangen, kan vi måle opp en distanse Δs ved skiltet. Så måler vi den tida Δt bilen bruker på å kjøre denne strekningen Δs . Men da har vi fremdeles bare funnet en gjennomsnittsfart $\bar{v}$:

$$\bar{v} = \frac{\Delta s}{\Delta t}$$

Derfor måler vi nå opp stadig kortere distanser Δs og måler tida Δt , som også blir stadig kortere. Da blir $\bar{v}$ et stadig bedre mål for farten – momentanfarten – akkurat idet bilen passerer skiltet. For momentanfart (øyeblikksfarten) bruker vi symbolet v (uten strek over). Når $\Delta t \rightarrow 0$ (les «delta t går mot null»), må også $\Delta s \rightarrow 0$, og vi sier at momentanfarten er lik den verdien gjennomsnittsfarten nærmer seg når $\Delta t \rightarrow 0$.

Momentanfarten v på et bestemt tidspunkt er den grensen gjennomsnittsfarten nærmer seg når tidsintervallet går mot null.

$$\frac{\Delta s}{\Delta t} \rightarrow v \quad \text{når } \Delta t \rightarrow 0$$

Definisjon av momentanfart

Når ordbruken ikke kan skape misforståelser, sier vi bare fart og mener momentanfarten.